

Маріупольський
державний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

Збірник матеріалів
IV Інтернет-конференції

Київ - 2024

УДК 37.06

Соціально-психологічний супровід особистості в умовах інтеграції України в Європейський простір: збірник матеріалів IV Інтернет-конференції, 22 травня 2024 року / за заг. ред. І. С. Деснова. Київ: МДУ, 2024. 212 с.

Редакційна колегія:

Голова	Ірина ДЕСНОВА, к. пед. н., доцент, в. о. завідувача кафедри практичної психології;
Заступник голови	Олена БЛАШКОВА, к. пед. н., доцент кафедри практичної психології;
Члени оргкомітету:	Олена СТУЛКА, к. псих. н., доцент кафедри практичної психології; Ольга ПУЧИНА, к. псих. н., доцент кафедри практичної психології; Василь ШУСТЬ, к. пед. н., доцент кафедри практичної психології; Анастасія ВАГАБОВА, ст. викл. кафедри практичної психології; Юлія ДЕМИДОВА, к. пед. н., доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти; Оксана ГОЛЮК, к. пед. н., доцент, завідувач кафедри педагогіки та освіти.

Рекомендовано до друку Вченою радою психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 1 від _18_ вересня 2024 року)

Статті публікуються в авторській редакції

© Колектив авторів, 2024

© Кафедра практичної психології МДУ, 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПСИХОЛОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Акульшин А. О. Бойовий стрес як чинник виживання піхотного підрозділу.....	7
Жатікова О. А. Посттравматичний стресовий розлад у вимушено-переміщених осіб юнацького віку.....	9
Касьянова Я. С. Діагностика емоційної стійкості особистості в умовах воєнного стану.....	11
Ковальська О. М. Психологічний аспект міграції: дослідження впливу тривожності депресії та резильєнтності на адаптацію українських підлітків за кордоном і порівняння з внутрішньо-переміщеними підлітками в Україні....	15
Колосок А. В. Особливості психологічної адаптації жінок ВПО.....	19
Крутий К. Л., Деснова І. С. Фізичне насильство над дитиною як форма жорстокого поводження.....	22
Літюк Є. О. Соціально-психологічні фактори переживання стресу у майбутніх психологів.....	25
Левченко Г. О. Горювання жінок загиблих військових.....	27
Смирнова В. В. Особливості копінг-стратегій осіб юнацького віку в умовах воєнного стану.....	30
Торорощенко Т. О. Психологічні аспекти протидії гендерному насильству.....	34
Шевчук А. А. Впровадження поетичної терапії в роботі з військовослужбовцями, ветеранами та їхніми сім'ями.....	37

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Белімова Н. С. Особливості посттравматичного зростання у жінок ВПО.....	40
Бодик О. П. Прояви та особливості ПТСР у дорослих.....	42
Бондаренко А. Д. Фототерапія як ресурс особистісного розвитку юнаків.....	44
Запащук Н. В. Вплив технік тілесно-емоційного звільнення на психологічний стан людини.....	47
Коваленко Н. В. Теоретичний аналіз поняття «психологічна травма» в науковій літературі та значимість її дослідження в умовах сучасності.....	50
Кушер О. М. Психологічна робота в сучасних умовах війни: полегшення посттравматичних станів.....	53
Логонюк О. В. Психологічні особливості формування «Я-образу» в підлітків.....	55
Любимцева Е. О. Психологічні умови особистісного розвитку підлітків з депресивними розладами.....	59
Мазуренко С. А. Психологічні особливості подолання і профілактики суїцидальної тривожності в юнацькому віці.....	61

Михайленко В. І. Аспекти формування гендерної ідентичності.....	64
Мякішев М. М. Особливості самоствалення особистості юнацького віку як головного чинника побудови міжособистісних стосунків.....	66
Некрасова Є. А. Роль оптимізму та прокастинації у формуванні психологічних якостей особистості.....	68
Новізінська М. В. Аналіз теоретичних підходів до проблеми психологічних особливостей осіб ранньої дорослості.....	70
Огульчанський А. С. Пізнавальна мотивація як чинник розвитку его-ідентичності старшокласників.....	73
Педченко О. В. Бібліотерапія у часі: психологічні особливості застосування.....	75
Понятовська О. В. Mindfulness як чинник посттравматичного зростання особистості.....	78
Рибалка Г. Г. Особливості наукового дискурсу щодо понятійного апарату пов'язаного з травматизацією особистості.....	81
Серікова А. В. Психологічні особливості спрямованості особистості до вдосконалення власної зовнішності.....	84
Скляр В. М. Резильєнтність особистості як умова її посттравматичного зростання в умовах вимушеної еміграції.....	86
Стьопін М. Г. Визначення поняття стресу та стресостійкості в сучасній психології.....	88
Урус А. С. Арт-терапія в роботі з підлітками які перебувають під впливом стресових та травматичних ситуацій.....	91

РОЗДІЛ 3. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ОСОБИСТОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Вітько М. О. Особистісна зрілість подружньої пари як фактор подолання сімейних криз.....	93
Волкова Ю. М. Соціально-психологічний клімат як важлива складова ефективної служби правоохоронців.....	96
Гнутова С. Д. Особливості взаємозв'язку стилів мислення та комунікативних вмінь у юнацькому віці.....	97
Гончарова О. М. Вплив вимушеної міграції на зміну ідентичності особистості.....	100
Калюжна М. П. Особливості посттравматичного зростання дорослого населення України.....	101
Лаліменко Н. М. Емпіричне дослідження рівнів стресостійкості учнів 10-17 років.....	103
Матяш К. О. Фактори формування ціннісних орієнтацій у підлітковому віці.....	106
Панечко А. В. Особливості самооцінки жінок під час війни в Україні.....	110
Смирнова В. В. Особливості професійної діяльності психолога з копінг-стратегіями осіб юнацького віку в умовах воєнного стану.....	113
Стонога О. Особливості смисло-життєвих орієнтацій та життєстійкості військових мігрантів.....	115

Теміргалієв Е. А. Використання онлайн-технологій для забезпечення якості освітнього процесу.....	118
Тулаїнова Р. Е. Психологічні особливості кар'єрних орієнтацій старшокласників.....	123
Чуніхіна І. І. Роль позитивного мислення в контексті подолання стресу в сучасних умовах.....	125

РОЗДІЛ 4. ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО СЕКТОРУ В НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ РІЗНИМ ВЕРСТВАМ НАСЕЛЕННЯ

Артюх А. М. Життєва ситуація як чинник зміни образу «Я-жінка» складних життєвих обставинах.....	128
Балічева А. О. Психологічна допомога дітям переселенцям підліткового віку в адаптації до нового середовища.....	131
Виборнова Н. М. Дослідження психологічного аспекту інформаційного впливу під час воєнних дій в Україні.....	133
Гетман О. А. Особливості переживання цінності власного життя в період юнацтва.....	135
Касьянова Я. С. Теоретичний аналіз поняття «емоційна стійкість» в науковій літературі.....	138
Колосова Л. Ю. Чинники формування стилю відкладеного життя у дорослому віці в умовах сьогодення.....	140
Конох А. П., Притула О. Л. Семифакторна система здоров'я і розвитку людини в аспекті формування психосоціальної стійкості особистості.....	143
Макаренко С. І. Роль кризового менеджера у забезпеченні психосоціальної підтримки працівників дошкільного закладу в умовах воєнного стану.....	145
Неділько П. Е. Формування особистісної зрілості та емоційної стійкості в юнацькому віці як пріоритетні завдання розвитку індивіда.....	148
Олійник І. А. Використання тренінгу як засобу профілактики та подолання конфліктів між педагогами й учнями старших класів.....	150
Пакулова А. Є. Психологічні особливості формування віртуальної ідентичності особистості.....	152
Петруня Р. М. Відкриті психотерапевтичні групи (військовослужбовці ветерани та цивільні).....	154
Подтикан Л. Ю. Дослідження соціально-психологічних особливостей адаптації переміщених осіб.....	158
Присяжнюк Д. О. Психологічний профіль сучасного підприємця.....	160
Сухорукова А. Г. Особливості формування соціальної ідентичності студентської молоді в умовах ситуації невизначеності.....	163
Федіна В. В. Актуальність запровадження закордонного досвіду профілактики суїцидальної поведінки в підлітковому віці.....	166
Філіма Х. О. Особливості спілкування у соціальних мережах під час війни.....	169

РОЗДІЛ 5. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОГО ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Граб О. В. Стан готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження.....	172
Грушецька О. В. Психологічна підтримка дітей в умовах війни.....	175
Дуткевич Т. В. Психологічний супровід розвитку дитини раннього віку в умовах воєнного стану.....	177
Ковтун Є. В. Психологічна адаптація українських дітей молодшого шкільного віку до освітнього середовища Болгарії.....	180
Котелюх О. О. Психологічний зміст поняття комунікативної діяльності у науковій літературі.....	182
Крутий К. Л., Тимошук О. В. Хобіхорсинг як технологія соціально-емоційного та фізичного розвитку дітей дошкільного віку.....	185
Михалець С. В. Психологічна стійкість вчителя початкових класів як основа його ефективної роботи з дітьми ОПП.....	188
Назаренко А. О. Вплив громадського сектору на розвиток обізнаності педагогічних працівників середньої школи у темі психічного здоров'я.....	191
Пучина О. В. Сутність та мета завдання психологічної допомоги.....	194
Роменська К. Ю. Психологічні особливості розвитку емоційної сфери підлітків у центрах дитячої та юнацької творчості в умовах воєнного стану.....	196
Хангелдієв Р. Подолання тривожності засобами казкотерапії у дошкільників.....	199
Шиян В. Психолого-педагогічний супровід як стратегічний інструмент подолання гендерних стереотипів у підлітків.....	202
Ярошук О. В. Теоретичні засади творчої діяльності дітей.....	204
Viktoriya F. Formation of positive motivation of young learners by using various techniques of cognitive motives in english language classes.....	207

РОЗДІЛ 5. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОГО ОСВІТИ ТА ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛИ

Граб О. В.,
здобувачка вищої освіти
ступеня доктора філософії (PhD),
асистент кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Мукачівський державний університет, м. Мукачево

СТАН ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИРОДНЕ ДОВКІЛЛЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА КОНСТАТУВАЛЬНОМУ ЕТАПІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Останній етап констатувального експерименту присвячено визначенню загального рівня готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку, тому що загальне підсумовування показників кожного з компонентів не може вважатися достовірним результатом. Переведення сирих балів по кожному з показників в єдину шкалу оцінювання надає можливість визначити інтервальні значення загального рівня готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Таблиця 1

Загальна характеристика рівнів сформованості системі підготовки майбутніх вихователів до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку на констатувальному етапі експериментального дослідження

Показники	Рівні сформованості							
	Початковий		Середній		Достатній		Високий	
	абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
Мотиваційно-ціннісний компонент	118	42,2	91	32,6	42	15,1	28	10,1
Пізнавально-діяльнісний компонент	80	28,6	107	38,2	52	18,6	40	14,6
Емоційно-етичний компонент	65	23,3	102	36,6	62	22,1	50	18,0
Рефлексивно-творчого компонент	63	22,7	97	34,7	61	21,8	58	20,8
Середні арифметичні дані готовності майбутніх вихователів до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку	82	29,2	99	35,5	54	19,4	44	15,9

Аналіз отриманих результатів, які презентовано в таблиці 1, дозволяє констатувати домінування початкового та середнього рівнів готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Високий рівень сформованості готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку мають 15,9% здобувачів, які усвідомлюють важливість збереження природи та виказують обурення, коли стикаються із зневажливим ставленням інших людей до об'єктів природного довкілля, здійснюють реалізацію власних ідей щодо поліпшення стану природного довкілля шляхом участі в екологічних заходах, намагаються проводити вільний час з друзями на природі, прагнуть досліджувати властивості та якості об'єктів природного довкілля, мають хобі, що пов'язане з природним довкіллям, отримують естетичну насолоду від милування природою, часто долучаються до екологічних заходів, вважають необхідним запроваджувати в університетах ідеї сталого розвитку, свідомо прагнуть позбутись деяких неважливих власних потреб задля збереження природного довкілля.

Майбутні вихователі демонструють високий рівень опанування професійними вміннями та зорієнтовані на їх застосування в роботі з дітьми дошкільного віку, віддають перевагу виконанню складних завдань, застосовують рефлексивні вправи для розуміння прогалин у вивченому матеріалі, демонструють самоконтроль та організованість під час навчання.

Здобувачі свідомо здійснюють економію електроенергії та опалення, віддають перевагу екологічному виду транспорту, вживають продукти органічного походження та прагнуть використовувати ємкості вторинної переробки, вдаються до сортування відходів, здатні підлаштовувати власний емоційний стан відповідно до настрою співрозмовника.

Здобувачі відчувають єдність з природою та намагаються підтримувати зв'язок з нею шляхом дотримання проекологічної поведінки, свідомо і з повагою ставляться до всього живого, усвідомлюють наслідки впливу людей на природне довкілля, вважають аморальним забруднювати та вичерпувати ресурси природи, намагаються виховувати в дітей дошкільного віку норми морально-етичного поведіння в природному довкіллі, з повагою ставитись до різних форм життя.

Майбутнім вихователям властивий постійний аналіз власної компетентності в формуванні уявлень дошкільників про природне довкілля, можуть визначити причини власної недостатньої підготовленості, намагаються обговорювати з викладачем шляхи поліпшення власних професійних компетентностей з формування уявлень в дітей про природне довкілля. Здобувачі привчають дітей помічати занедбаність природного довкілля, відрізнити проекологічну поведінку від небажаної поведінки в природі, власними вчинками демонструють дітям способи піклування та захисту природного довкілля, підтримують взаємодію з батьками на засадах партнерства з вирішення питань формування в дітей уявлень про природне довкілля.

Майбутні вихователі намагаються творчо вирішувати складні педагогічні завдання, прагнуть втілювати нові ідеї в практику освітньої діяльності з дітьми дошкільного віку, створюють можливості для реалізації дітьми власного творчого потенціалу, залучають дітей до спільної творчої діяльності в природі.

Результати констатувального експерименту дозволили встановити низку особливостей, які полягають в тому, що: в реальних умовах здійснення

підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку здійснюється здебільшого стихійно, а в особистісному розвитку здобувачів не приділяється достатньої уваги

використанню рефлексії; здобувачі мають переважно початковий (29,2%) та середній (35,5%) рівні підготовки щодо формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку; достатній рівень виявлено у 19,4% здобувачів, високого рівня досягло 15,9% здобувачів. Означені результати пов'язуємо з наявними поодинокими індивідуальними стратегіями професійного розвитку майбутніх вихователів ЗДО, готових до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

Отже, на констатувальному етапі експериментальної роботи було визначено критерії, показники та рівні готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку; схарактеризовано комплекс діагностичного інструментарію; спроектовано дослідницько-експериментальну методику та програму оцінки якості сформованості готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку; встановлено кількісний і якісний склад учасників експерименту; проведено обстеження майбутніх вихователів ЗДО.

За результатами констатувального експерименту виявлено, що вимір системи підготовки майбутніх вихователів до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку доцільно здійснювати за високим, достатнім, середнім та початковими рівнями мотиваційно-емоційного, когнітивно-діяльнісного, емоційно-етичного та рефлексивно-творчого компонентами, що мають відповідні критерії та показники, які відображають складники професійної компетентності.

Реалізація критеріально-рівневого підходу дозволила встановити, що формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку в практиці професійної підготовки в реальних умовах закладів освіти відбувається стихійно. Це переконує, що більшість випускників першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 012 Дошкільна освіта не готова до роботи з формування уявлень про природне довкілля в дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козак Л. В. Особистісно орієнтоване навчання природознавства майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у педагогічному коледжі: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 287 с.
2. Крайнова Л. В., Трубник І. В. Розвиток екологічної свідомості майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. Дошкільна освіта. 2004. № 1. С. 20-25.
3. Крутій К. Л., Задорожна-Княгницька Л. В., Деснова І. С. Результати дослідження стану сформованості готовності майбутніх психологів до онлайн-консультування в поствоєнному періоді. Проблеми і перспективи поствоєнної розбудови України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 7-8 грудня 2023 р. / за заг. ред. М. В. Трофименка: Маріуп. держ. ун-т. Київ: МДУ, 2023. С. 193-198.
4. Лисенко Н. В. Теорія і методика формування еколого-педагогічної культури вихователя дошкільного закладу в системі вищої педагогічної освіти України: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.04. Івано-Франківськ, 1996. 391 с.

5. Kruty K., Zadorozhna-Knyagnitska L., Holiuk O., Desnova I. Training of the future teachers to work in the conditions of the modern design of the Ukrainian school: scientific approach to design. *Wissenschaft für den modernen Menschen: Bildung und Pädagogik, Leibeserziehung und Sport, Psychologie und Soziologie. Monografische Reihe «Europäische Wissenschaft».* Buch 26. Teil 5. 2024. P. 8-41. <https://desymp.promonograph.org/index.php/sge/issue/view/sge26-05/sge26-05>

6. Kruty K., Zdanevych L., Pisotska L., Desnova I., Molnar T. Implementation of Innovative Educational Technologies in the Training of Specialists in Pedagogy and Psychology (European Experience). *Journal of Curriculum and Teaching.* 2023. Vol. 12, No. 5. P. 58-67. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v12n5p58>

7. Kruty K., Zdanevych L., Desnova I., Blashkova O., & Zameliuk M. The Main Trends in the Formation of Psychological Competence in the Process of Teacher Training. *Academia.* 2024. № 0 (35-36). P. 50-72. doi:<https://doi.org/10.26220/aca.5002>

Грушецька О. В.

старший лаборант кафедри практичної психології та психодіагностики
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

Магдисюк Л. І.

к. психол. наук, доцент,
завідувач кафедри практичної психології та психодіагностики
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИКА ДІТЕЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні українські діти перебувають у стані війни, а це постійні тривоги, стрес, страх за себе і за рідних, страждання, горе, плач. Це неповний перелік усіх негативних емоцій та станів, які відчувають наші діти. У воєнний час люди, а особливо діти, потребують якомога більше підтримки та психологічної допомоги.

Слід зазначити, що вимушене переміщення, випадки насильства, безпосередня участь у збройному конфлікті та незадоволення базових потреб, з-поміж іншого, можуть спричинити гострий та хронічний стрес, ПТСР, почуття тривоги, безнадії, смутку, втоми, проблем зі сном, дратівливості або проявів гніву, які є природною реакцією здорової людини на війну. При цьому, такі прояви можуть стати хронічними, особливо якщо війна буде тривати довгий період часу, зокрема, серед найбільш вразливої частини населення до яких, у першу чергу, відносяться діти [2, с. 10].

На думку фахівців, психосоціальне та психічне втручання, направлене на дітей, що постраждали від війни, повинне брати до уваги інформацію про травму, бути орієнтованим на стійкість та бути багаторівневим. Воно має точно скеруватися на потреби дитини і підтримку її батьків у догляді за нею, а також враховувати розширення можливостей дитини [3].

Необхідно підкреслити, що сьогодні у психології екстремальних ситуацій увагу з психопатологічного впливу (депресія, ПТСР, відхилення в розвитку) пересунуто на зміну життєвих пріоритетів, цінностей і соціальних стосунків постраждалих від війни, зокрема роблять акцент на необхідності врахування впливу війни на моральний розвиток дітей молодшого шкільного та дошкільного віку.

Наукове видання

**СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ
СУПРОВІД ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР**

22 ТРАВНЯ 2024 року

Збірник матеріалів IV Інтернет-конференції

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>